

Onderwerp Voortgang uitvoeringsprogramma energie

Steller Marieke Eillert

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 050 367 8718   Bijlage(n) 5   Ons kenmerk RO13.3536263
Datum 14 MRT 2013   Uw brief -   Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw,

Met deze brief en de factsheets in de bijlage willen we uw raad informeren over de stand van zaken van ons programma *Groningen geeft Energie*. In oktober 2012 heeft uw raad een dergelijke brief met factsheets ontvangen (RO12.3284971), inmiddels is er op verschillende sporen vooruitgang geboekt. Door u te informeren door middel van factsheets per spoor, bieden we een totaalbeeld van de voortgang van het programma *Groningen geeft Energie*.

Over de voortgang van het programma is uw raad bij verschillende gelegenheden geïnformeerd; eind 2012 over afzonderlijke dossiers als WKO Europapark en de Energie Service Company (ESCO). Daarnaast is de raadscommissie Beheer en Verkeer in een speciale 'energie-sessie' op 29 januari jl. meegenomen in een aantal ontwikkelingen zoals de visie op biomassa, de Zonatlas en de ontwikkelingen rondom geothermie en de kansen voor Noord-West. Op 10 april 2013 zal uw raad op een zelfde manier worden meegenomen in een aantal onderwerpen uit het programma energie. Deze brief en de factsheets geven aanvullend een totaal beeld van het programma *Groningen geeft Energie*.

Een aantal punten uit de factsheets zijn onder andere het *Green Key* keurmerk: in overleg met de Groningse hotels, conferentiecentra en restaurants is een duurzaamheidscertificaat ontwikkeld. Bedrijven met het *Green Key* keurmerk voldoen aan de gezamenlijk opgestelde duurzaamheidsdoelstellingen. In april 2013 zal dit worden ondertekend. Daarnaast wordt er gewerkt aan een beleidskader wind, welke naar verwachting in het tweede kwartaal gereed zal zijn. Dit beleidskader zal zowel voor kleine windturbines als voor grotere windturbines in kaart brengen wat de (on)mogelijkheden zijn binnen onze stadsgrenzen. Nieuwe ontwikkelingen moeten uiteraard passen binnen het bestaande beleid. De vergunningverlening blijkt in de praktijk voor zonnepanelen, maar ook met betrekking tot elektrisch rijden voor verbetering vatbaar.

Het programma *Groningen geeft Energie* levert gemeente breed steeds meer op. Naast het behalen van onze klimaatdoelstellingen, zijn de financiële voordelen door gebruik van duurzame energie en energiebesparing voor zowel de inwoners van de stad als de gemeente zelf van cruciaal belang voor de toekomst.

Wij gaan ervan uit u met de factsheets voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
dr. J.P. (Peter) Rehwinkel

de secretaris,
drs. M.A. (Maarten) Ruys

Factsheet Zon

KERNGEGEVENS

195.800 inwoners

250 gemeentelijke gebouwen; waarvan
18 met een zonne-energie systeem

Doelstelling:
11% van Duurzame Energie uit zon

Zonatlas

Zonuren in Groningen:

- 1415 uren
- (gemiddelde Nederland = 1521)

ONTWIKKELINGEN

- In de Green Deal met betrekking tot Woninggebonden Energie Investerings (WEI) die de Gemeente Groningen met het rijk heeft afgesloten, beoogde de gemeente voor particulieren de investering in zonne-energie panelen voor te schieten en via een woning gebonden OZB-heffing de kosten terug te vorderen. Onderdeel van de Deal was dat het ministerie zou onderzoeken of de belastingwet kon worden aangepast. Dit blijkt te veel problemen op te leveren. De Deal kan dus niet doorgaan. Hierover volgt een brief van het ministerie.
- In maart 2012 zijn er 14 PV-systemen aangelegd op gemeentelijke daken, waarvoor we SDE-subsidie ontvangen. In het voorjaar van 2012 is er voor 195 Wp aan PV-systemen aangelegd. Deze panelen produceren (theoretisch) 161.850 kWh. Dit komt overeen met het gemiddelde energieverbruik van 46 huishoudens.
- De overige uitrol met betrekking tot zonne-panelen op gemeentelijke daken, zal via de ESCO plaatsvinden, waarbij integraal naar de energiebehoefte van ieder gebouw wordt gekeken, waarna gezocht wordt naar besparingsmogelijkheden en de meest optimale bron van hernieuwbare energie.
- De gemeente heeft met een 'zachte lening' (achtergesteld) het lokaal Energiebedrijf Grunneger Power ondersteund. Grunneger Power draagt bij aan de gemeentelijke doelstelling doordat ze als energieleverancier hun marges investeren in duurzame energiesystemen.
- Daarnaast adviseert Grunneger Power particulieren ook bij de aanschaf van PV-panelen. Momenteel is Grunneger Power in gesprek met de dienst SOZawe om te onderzoeken of haar klanten een collectief aanbod voor energie kunnen krijgen.
- Sinds januari 2013 is de Zonatlas voor Stadgers beschikbaar. Op deze website is het mogelijk om snel en eenvoudig te zien of daken geschikt zijn voor de opwek van zonne-energie, evenals de benodigde investering en terugverdientijd.
- De gemeente Groningen onderzoekt in Noordelijk verband of het mogelijk is een experiment te starten met het salderen van opgewekte energie uit een grootschalig zonne-energie systeem. Dit ook binnen het kader van het project Energielandschappen, waarin er wordt gekeken naar gebieden waar nu niet gebouwd wordt, en hoe hier waarde kan worden toegevoegd dmv energie.

RESULTATEN

- Grunneger Power. Met de achtergestelde lening die we hebben verstrekt, is Grunneger Power in staat geweest te groeien in zowel leden als klanten voor de levering van groen gas en electriciteit. In 2012 werden er zo'n 1500 zonnepanelen geplaatst, mede op advies van Grunneger Power.
- Zonatlas. Door het verstrekken van gemeentelijke informatie over Groningse daken, is de benodigde informatie voor het besluit zonnepanelen aan te schaffen op een overzichtelijke manier ontsloten via de website zonatlas.nl/groningen. De Zonatlas zorgt ervoor dat de keuze voor zonnepanelen op basis van onafhankelijke, nauwkeurige en volledige informatie gemaakt kan worden.
- Eind december 2012 heeft Grunneger Power de aanbesteding gewonnen voor Martiniplaza. Hiermee maakt de gemeente een zichtbaar statement.

Factsheet Wind

BIJLAGE

KERNGEGEVENS

195.800 inwoners

Belangrijkste wetgeving: Vigerend Provinciaal Omgevings Plan (POP)

Oppervlakte: 83,96 m² km

Gemiddelde windsnelheid:

- Groningen 5 m/s
- (kust: 7,5 m/s, Achterhoek 3,5 m/s)

Doelstelling:
16% van Duurzame Energie uit windenergie

ONTWIKKELINGEN

- Er staan op het Zerniketerrein 5 kleine windmolens (< 15 meter), geplaatst in het energie transitie centre (ENTRANCE) van de Hanze. In samenwerking met de Hanzehogeschool, Energy Academy Europe en Essent/RWE Innogy.
- Er is een studie uitgevoerd naar het toevoegen van waarde aan plangebied Meerstad-Noord met behulp van duurzame energiebronnen. De meeste opbrengst wordt behaald door het plaatsen windmolens. Daarbij wordt ook gekeken naar de vervanging van 15 windmolens bij de roeibaan in Meerstad.
- In het voorjaar 2013 zal er een beleidskader op wind worden opgesteld, waarin naast de technische en juridische mogelijkheden in het Groningse landschap ook gekeken zal worden naar de ruimtelijke mogelijkheden en participatie.

VERVOLGSTAPPEN

- Ontwikkelen beleidskader voor windenergie. Er wordt gekeken naar de Groningse potentie op het gebied van windenergie, om een goed beeld te krijgen van de (on)mogelijkheden binnen onze gemeente grenzen.
- Verder ontwikkelen energievisies met daarin aandacht voor windenergie.

Factsheet Energiebesparing

83.000 particuliere woningen

Doelstelling: 37% CO₂-besparen in 2035 (262 kton CO₂/jaar)

13.000 bedrijven

250 gemeentelijke gebouwen

Ambities:

2011-2012: convenant met 15 grote bedrijven 2011-2012: afspraken met 50 bedrijven uit het MKB

Voor 2016: 2500 particuliere woningen verduurzamen

LOPENDE PROJECTEN

Energiebesparing bij bedrijven:

- De gemeente Groningen heeft in samenwerking met de Energy Valley Top Club, MKB NL, Milieufederatie en EnergyExpo de Clean campagne gestart. 'Clean Groningen' is er op gericht om ondernemers aan te zetten tot het vormgeven en het uitvoeren van duurzaamheidsambities en dit vervolgens te delen in een campagne. Het doel van de campagne is om het eerste jaar bij 50 bedrijven het energieverbruik te beperken en deze bedrijven te activeren tot verduurzaming. De Kick-off vond plaats op 26 november 2012 en de eerste bedrijven hebben zich aangemeld. Elk bedrijf kan meedoen aan het project Clean Groningen, mits deze voldoet aan een aantal randvoorwaarden en de inspanningsplicht om tot energiebesparing te komen. Bedrijven die zich aansluiten kunnen, met een kleine eigen bijdrage, een duurzaamheidsscan (de milieubarometer) laten afnemen, die zich richt op energiebesparing en besparingsmogelijkheden op het gebied van mobiliteit. Een 'clean coach' begeleidt de deelnemende bedrijven hierin. Voor de inspanning wordt het bedrijf beloond; hoe groter de inspanning, hoe groter de beloning.
- Met diverse branches zijn en worden afspraken gemaakt om energie te besparen:
  - Diverse hotels en congreslocaties (waaronder Martiniplaza en Oosterpoort) hebben inmiddels een Green Key. De feestelijke uitreiking vindt plaats in april 2013. Dan wordt ook de Green Key voor restaurants toegelicht.
  - Bij vier metaalbedrijven is samen met de Metaalunie de MVO-monitor geïntroduceerd. De planning was om deze in het najaar uit te rollen. Dit is niet gelukt vanwege het economische klimaat. De bedrijven hebben aangegeven te wachten met het certificeren tot medio 2013.
  - De projecten Supermarkten (afdekken koelingen) en Open deuren (winkels) worden vervolgd;
  - Met de zorgsector willen we bij minimaal 75% van de te selecteren zorginstelling een besparing bereiken van 20%. Bovendien willen we dat bij 5 zorginstellingen wordt geïnvesteerd in duurzame energie (tenminste 20% van het verbruik). Met de grootse zorginstellingen zijn gesprekken gevoerd en gezamenlijk wordt het projectvoorstel opgesteld. De uitvoering vindt in 2013 plaats.
  - Een bijzondere groep grootverbruikers zijn de datacenters. Voor 1 oktober 2012 moesten de datacenters die zijn aangesloten tot de MJA-3 een nieuw Energy Efficiency Plan opstellen. De plannen zijn ontvangen en beoordeeld.

Energiebesparing bij woningen:

- Samen met de gemeente Assen, Blok voor blok (KAW/KUUB) zijn we bezig met het opzetten van het energiebesparingsplatform. Doel van het platform is om de kloof tussen particuliere woningeigenaren en de markt te overbruggen zodat ze elkaar beter weten te vinden en er dus meer huizen energiezuiniger worden gemaakt. Aansluiting is gezocht met de SLIM consortia om de kwaliteit van de uitvoerende partijen te waarborgen. Dit energiebesparingsplatform heeft de naam Eerste Hulp bij Energiebesparing gekregen (EHBE). De lancering van het platform vindt plaats tijdens de beurs Wonen en Co in maart 2013.

- We hebben warmtebeelden in meerdere wijken gemaakt. Met een warmtebeeld kunnen mensen in één oogopslag zien hoe hun woning er energetisch voor staat. Er is veel belangstelling voor de beelden.
- De groene daken subsidie loopt nog steeds. Vooral bedrijven weten deze subsidie te vinden. We zullen woningeigenaren er op wijzen dat ook zij in aanmerking komen voor subsidie.
- Het Nieuw Lokaal Akkoord (NLA) 2.0 bevat afspraken tussen gemeente en corporaties over de periode 2011-2014. De ambities van gemeente en corporaties in dit akkoord op het terrein van duurzaamheid zijn hoog. De tussentijdse resultaten zijn eind 2012 gepresenteerd: In 2010 en 2011 zijn 2.571 woningen verbeterd naar label C of beter. Daarvan zijn maar liefst 694 woningen verbeterd naar label B of A.

Ten opzichten van 2010 zijn de volgende resultaten behaald:

- het gasverbruik is afgenomen met 2 miljoen m³, dit is een besparing van 5%
- CO₂ uitstoot is afgenomen met 3.500 ton CO₂
- Een besparing van € 58.356, - per maand (gemiddeld € 22 per verbeterde woning)
- het aantal woningen met energielabel D of lager is met 13% gedaald tot circa 50 % van de voorraad.

Energiebesparing gemeentelijke gebouwen:

- De gemeente heeft zo'n 250 gebouwen waar veel energiewinst is te halen. In september 2012 zijn we gestart met het opzetten van een aparte projectorganisatie (ESCO) die moet zorgen voor beter energiemanagement en gaat investeren in energiemaatregelen. Voor de financiering wordt bekeken of er een fonds kan worden opgericht.

Behaalde resultaten

Energiebesparing bij bedrijven:

- Met 15 bedrijven een convenant afsluiten (zorg/metaal/hotels) loopt op schema
- Met 50 bedrijven uit het MKB afspraken maken (Clean campagne) loopt op schema

Energiebesparing bij woningen:

- Het eerste succesvolle wijkproject (16 % deelname) in Paddepoel Noord
- In het kader van het NLA zijn 2.571 woningen verbeterd naar label C of beter en is de CO₂ uitstoot afgenomen met 3.500 ton CO₂
- Eerste Hulp bij Energiebesparing (EHBE) lancering op beurs Wonen&Co in maart 2013, waarmee de kloof tussen particuliere woningeigenaren en de markt wordt overbrugd en ze elkaar beter weten te vinden. Op deze manier beogen we dat er meer huizen energiezuiniger worden gemaakt.

Factsheet Groene Economie

Groningen is Groen Gas Hoofdstad van Europa

Complete biomassaketten actief in Stad (kennis, productie, logistiek, handel, gebruik)

Doelstelling:
20% van Duurzame Energie uit biomassa

Jaarlijkse groen gas productie: 7,3 MLN M³/jaar (5,5% van verbruik particulieren stad).
Toekomst potentieel: 31,6 MLN M³

Groningen kent een sterk bedrijvencluster in de energiesector, met bekende energiebedrijven zoals Gasunie en GasTerra en ook 'nieuwe' marktspelers zoals Attero, Suikerunie en Grunneger Power. In de Groningse energiesector werken ongeveer 5.000 mensen in zo'n 350 bedrijven. Groningen is de energiehoofdstad (Energy City) van de Energy Valley-regio waarin kennisinstellingen, bedrijven en overheden nauw samenwerken. Om deze bijzondere uitgangspositie optimaal te blijven benutten investeren we in werkgelegenheid en kennisontwikkeling. Wij stimuleren de productie van groene energie (als bedrijfsmatige activiteit) door duurzame voorwaarden te scheppen om ons energiecluster te vergroenen. De ambitie vanuit het Energy City-programma, het Akkoord van Groningen en Economische beleidsprogramma G-kracht luidt:

"Versterking van de economische structuur, om een internationaal toonaangevende energiestad te zijn en te blijven."

Om deze ambitie samen met het energiecluster te kunnen realiseren, stellen we de volgende doelen:

- Stimulering ondernemerschap
- Stimulering innovatie
- Stimulering kennisontwikkeling
- Promotie groene 'next practices'

De Gemeente Groningen wil breed inzetten op biomassa en net als haar partners op de productie van Groen Gas, waarbij biomassa omgezet wordt in hernieuwbare energie. In een tijd waarin bruikbare biomassa schaarser wordt, moet goed worden gekeken naar de meest optimale omzetting (wat betreft energie en economie) van deze grondstof. Het vergroten en optimaal benutten van het aanwezig biomassapotentieel is de basis van onze strategie. In onze visie moet deze strategie verdiept worden om de meest optimale (economische) waarde uit biomassa te halen, gedragen door de markt en ondersteund met een concreet actieprogramma (*)

- **Energy Academy Europe:** de Proeftuin EnTranCe is opgestart en wordt gefaciliteerd, evenals de huisvesting van de Academy. De EAE is in september 2012 officieel geopend.
- **Visie Groene Grondstoffen(*):** Verder denken en doen met biomassa dan het gebruik voor energie. Biomassa als onderdeel van de groene grondstoffen economie (nu nog) op de bagagedrager van energie.
- **Smart Grids:** Er is gewerkt aan de uitbouw "PowerMatchingCity" Hoogkerk. Opgestart is "1000 Slimme Huishoudens", "Energy Challenges" (besparing competitie op scholen) en "Intelligente verlichting P+R Hoogkerk". Daarnaast de bijeenkomsten van de "New Energy Business Community" en er wordt gewerkt aan de E-laad oplaadpunten.
- **Haalbaarheidsonderzoek Energie Incubator:** Bij bedrijfsverzamelgebouw uitgevoerd met als uitkomst geen behoefte bij bestaand (energiek) bedrijfsleven.

Factsheet Warmte

KERNGEGEVENS

Groningen heeft een uitermate geschikte ondergrond voor warmte toepassingen

Warmte is goed voor 40% van totale energieverbruik

Doelstelling: per jaar 15% van duurzame energie uit warmte

Reductie van 102 kton CO₂

De warmtevisie 'Groningen Duurzaam warm' heeft de raad in juni 2012 vastgesteld. Deze visie vormt het handboek voor de ontwikkeling van het warmtespoor.

Energie gebiedsvisies: We zullen zoveel mogelijk gebruik maken van de bestaande kansen, ontwikkelingen en mogelijkheden wat betreft een duurzame energievoorziening. Na oriënterende gesprekken met de woningcorporaties over concepten voor de wijken Paddepoel, Vinkhuizen en Selwerd, wordt er nu gewerkt aan enkele 'huiswerk' opdrachten. Zodra alle informatie beschikbaar is, wordt het gesprek weer aangegaan om tot concrete voorstellen te komen.

Warmte koude opslag (WKO): De gemeente neemt de regie op de ondergrond. Hiervoor moeten we beleid op WKO gaan maken.

- Eén van de deelopdrachten is een aantal WKO masterplannen te maken voor enkele interferentiegebieden (gebieden waar systemen elkaar mogelijk beïnvloeden, waar WKO wel/niet wenselijk is). Vanaf juli 2013 zijn wij verantwoordelijk voor het verlenen van vergunningen voor gesloten wko-systemen. Enkele medewerkers van BWT zijn hiervoor opgeleid, zodat de vergunningen voor gesloten systemen op een goede en zorgvuldige wijze verleend worden. [Een eerste inschatting is dat het aantal vergunningen zich zal beperken tot 5-10 per jaar.]
- Voor het Europapark hebben wij onderzocht hoe een collectieve WKO kan worden gerealiseerd. In december 2012 hebben wij een start gemaakt met het collectieve systeem Europapark. Het wko systeem van de nieuwbouw gemeente op het Europapark hebben wij geschikt gemaakt voor een collectief systeem. In de aanbesteding Boumaboulevard hebben wij een bronwaternet (distributiesysteem WKO) meegenomen. In 2013 kan een start gemaakt worden met het daadwerkelijk leveren van "bronwater". Verschillende afnemers zijn in beeld. Alfa-college heeft gekozen voor een eigen wko systeem. Dit systeem wordt over een aantal jaren geïntegreerd in het collectief systeem. De organisatie en manier van samenwerken is nog punt van aandacht.
- De WKO binnenstad staat nog steeds in de steigers. De provincie wil meedoen. Project uitvoering zelf is gecompliceerd door ligging in de binnenstad en de verschillende belangen van de verschillende partijen bij de nieuwbouw Forum en nabije omgeving.

Restwarmte/ warmtenetten: Een aantal restwarmte- en warmtenet projecten zijn gestart.

- Het UMCG restwarmte project, waarbij de warmte van de luchtkoelers gebruikt gaat worden voor 1750 huishoudens in de Oosterparkwijk staat stil. Nijestee heeft alle nieuwe projecten (renovatie, nieuwbouw) in de Oosterparkwijk van de agenda gehaald. Op dit moment onderzoeken wij of er binnen het gebied nog andere mogelijkheden zijn. Bijvoorbeeld aansluiten Stadsschouwburg.
- Op verzoek van de woningcorporaties heeft de gemeente de regie naar zich toegetrokken voor het project Noordwest (Paddepoel, Selwerd en Vinkhuizen). Dit doen wij in samenwerking met Essent en het Waterbedrijf. Doel van de gemeente is om het warmtenet te laten 'draaien' op geothermie. Hiervoor zijn 10.000 aangesloten wooneenheden noodzakelijk. Dit lijkt mogelijk.

Voor dit project "Groningse warmte" hebben wij een stappenplan gemaakt. In 2013 moet hierover besluitvorming plaatsvinden.

- Naar aanleiding van een onderzoek naar de mogelijkheden van restwarmte van de Suikerunie in Hoogkerk is er met alle betrokkenen in december 2012 een bijeenkomst georganiseerd om te bekijken of het mogelijk is om deze restwarmte te gaan hergebruiken. Een haalbaarheidsonderzoek wordt nu uitgevoerd, wat afhankelijk van de uitkomst kan resulteren in een nieuw restwarmteproject.

Geothermie: Voor Zernike Science Park hebben wij in mei 2011 vanuit Den Haag een concessievergunning gekregen. Binnen drie jaar moet worden gestart met de eerste boring. Inmiddels is gestart met een groot geologisch onderzoek en wordt de laatste hand gelegd aan een analyse van de betrokken partijen, zoals de provincie, de NAM en de Energy Academy Europe (RUG, Hanze Hogeschool). Ook zal de economische haalbaarheid getoetst worden. Hierin speelt Noord-West als afname gebied een grote rol. Voor de zomer van 2013 resulteert dit in besluitvorming door de raad om wel of niet door te gaan met geothermie. In het voorjaar 2013 wordt een groot geologisch onderzoek uitgevoerd. Hiermee kunnen we de eventuele risico's in kaart brengen en de business case maken.

Riothermie: Samen met het Waterbedrijf zijn we op zoek gegaan naar locaties voor een pilot-project riothermie. De stagnerende nieuwbouw vormt hierbij een complicerende factor. Het lukt niet om een geschikt pilotproject te vinden. Het ECG (Energie Convenant Groningen) heeft €90.000,- toegekend voor de onrendabele top, waardoor de aanleg van de speciale warmtewisselaar in rioolbuizen reëler wordt. Vanwege de deadline (2013 besteden) van deze subsidie hebben wij in overleg met het Waterbedrijf besloten om de subsidie te gebruiken voor een riothermie-project vanuit de Frico Domo naar het zwembad in Bedum. Waterbedrijf Groningen is hiervan de trekker. De gemeente Groningen heeft geen bemoeienis maar kan wel leren van deze pilot.

